

Дудіна О.О.

Студентка 2-го курсу факультету соціології та права
НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежевець А.М., старший викладач, факультет соціології та права
НТУУ «КПІ»

Правовий режим тварин як особливих об'єктів цивільних відносин

З давніх часів свійські тварини є невід'ємною складовою життя людини. Як компонент природного середовища тваринний світ становить для суспільства господарський інтерес, є об'єктом мисливського та рибного промислу та джерелом лікарняної і технічної сировини. На жаль, руйнування середовища існування тварин призводить до скорочення чисельності багатьох їх видів, і тим самим зменшується розмаїття живих організмів в цілому. Питання правового регулювання статусу тварин та їх охорони є актуальним не лише для вирішення економічних та екологічних проблем сьогодення. Ця тема досить тісно пов'язана із принципами моралі та гуманізму, які у сучасному суспільстві розцінюються як основоположні засади будь-якої людської діяльності.

У ст. 1 ЗУ «Про ветеринарну медицину» зазначено, що поняттям «тварини» охоплюються ссавці, свійська птиця, птахи, бджоли, комахи, риби, ракоподібні, молюски, жаби, амфібії та рептилії [1]. Тобто до цієї категорії відносяться усі живі організми окрім рослин, грибів та бактерій.

Відповідно до ст.180 ЦКУ, тварини є особливим об'єктом цивільних відносин, на який поширюється режим речі, окрім випадків, встановлених законом; правила поведження з тваринами встановлюються законом; тварини, занесені до Червоної книги України, можуть бути предметом цивільного обороту лише у випадках та порядку, встановлених законом [2]. Введення такої норми до цивільного законодавства пов'язано із досить поширеним явищем, коли громадяни утримують тварин у власності або ж визначають їх об'єктами угод, що укладають. В Україні тварини можуть перебувати у державній, комунальній або приватній власності. У зв'язку з тим, що, на відміну від інших неодухотворених речей, тварини є живими істотами, їх права та статус потребують спеціального правового регулювання та захисту незалежно від форми власності, яка на них поширюється.

Одним із нормативних актів, який здійснює це, є ЗУ «Про захист тварин від жорстокого поводження». У цьому Законі зазначено ряд положень, згідно з якими, у разі жорстокого поводження з тваринами, за рішенням суду їх може бути платно вилучено або конфісковано. Тобто в особи, яка утримує тварину, право власності на неї або інші речові права обмежені обов'язком дотримуватися встановлених норм та вимог. Більш того, особлива увага приділяється угодам, які неповнолітні особи укладають з приводу набуття та передачі права власності на тварин, – у випадку, якщо такий правочин укладається без згоди батьків, суд може визнати його не дійсним [3].

ЗУ «Про тваринний світ» визначає об'єкти тваринного світу, на яких поширюється його дія, серед них: дикі тварини (хордові, в тому числі хребетні та безхребетні), їх частини (роги, шкіри тощо), продукти їх життєдіяльності (мед, віск тощо) і т.п. У цьому ж Законі вказано, що у приватній власності фізичних та юридичних осіб можуть перебувати об'єкти, які отримані будь-яким незабороненим законом шляхом: розведені в умовах неволі, позбавлені природної свободи тощо. Звісно право власності припиняється у разі жорстокого поводження з ними [4].

Окрім тварин, які перебувають у приватній власності, досить детально описується та регламентується правовий статус і тварин промислового значення (зокрема худоби, яка вирощується на забій): встановлено правила поведження з ними, їх утримання, лікування, обігу, полювання на них та їх омертвлення. Стаття 8 ЗУ «Про ветеринарну медицину» визначає основними завданнями держави в галузі ветеринарної медицини захист тварин

від збудників та хвороб шляхом здійснення профілактичних, діагностичних та лікувальних заходів: моніторинг кормів та води; забезпечення правильного, належного, ефективного та безпечного застосування ветеринарних препаратів. Також законодавчо закріплено захист благополуччя тварин шляхом забезпечення гуманного та доброзичливого ставлення до них, покращення умов їх утримання та якості життя в цілому [1].

Іншим законодавчим актом, який регламентує правове становище особливої категорії тварин, є ЗУ «Про Червону книгу України»: до рідкісних видів, і тих, що знаходяться під загрозою зникнення, застосовуються спеціальні правила утримання. Відповідно до Закону такі тварини підлягають особливій охороні, тому дозвіл на їх утримання у приватній власності видається спеціально уповноваженими державними органами, а саме з питань екології та природних ресурсів [5].

Отже, ми можемо виокремити низку нормативних актів, які регламентують правове становище, права та правила утримання тварин, зокрема як об'єктів цивільних відносин. На жаль, закріплені у них норми на практиці досить часто не здатні захистити права тварин, адже санкції, які застосовують до порушників, вочевидь, не є достатніми, або ж абсолютно «ігноруються». Таке ставлення можна пов'язати із тим, що, попри статус тварин як особливих об'єктів цивільних відносин, вони все одно підпадають під правовий режим речей. Через те, що держава «визнає» їх звичайними «речами» з точки зору законодавства, у деяких громадян може скластися помилкове уявлення про безкарність їх дій або всюдозволеність відносно тварин, які перебувають у їх власності. Так, наприклад, власники можуть використовувати собак для нацькування одна на одну або на інших тварин; екзотичних звірів у фото-бізнесі з метою отримання незаконного прибутку тощо. Тварини нерідко перебувають у жахливих умовах, без їжі, води та належного медичного догляду. Прикро, що, якщо і вдається у судовому порядку довести вину таких хазяїв, санкція за порушення не є спів розмірною нанесеній шкоді. Стаття 299 ККУ «Жорстоке поводження з тваринами» встановлює максимальне (за знущання над тваринами у присутності малолітнього) покарання штрафом до двохсот неоподаткованих мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до двох років. На нашу думку, така санкція не є достатньо жорстокою, адже, прикладом, стаття 127 ККУ «Катування» за дії аналогічного характеру, застосовані до людини, встановлює кару у вигляді позбавлення волі від трьох до п'ятнадцяти (за сукупності обставин) років [6]. Тобто, не дивлячись на приналежність тварин та людей до живих створінь (тим більш, до одного біологічного царства), присутній контраст у оцінці законодавцем важливості життя і здоров'я тих та інших.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про ветеринарну медицину» №2498-ХІІ від 25 червня 1992 року.
2. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 квітня 2016 року: (офіц. текст) – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2016. – 380 с.
3. Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» № 3447-IV від 21 лютого 2006 року.
4. Закон України «Про тваринний світ» № 2894-III від 13 грудня 2001 року.
5. Закон України «Про Червону книгу України» № 3055-III від 7 лютого 2002 року.
6. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 7 квітня 2016 року: (офіц. текст) – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2016. – 212 с.